

Glyfosaat in de ban, verstandig of niet?

De discussie rondom glyfosaat heeft veel weg van een geloofsdebat tussen 'believers en non-believers', waarbij de Hollandse nuchterheid soms ver te zoeken is. Tuin en Landschap vroeg daarom drie deskundigen, die vanuit onderzoek en advies dagelijks met onkruidbeheer op verhardingen te maken hebben, naar hun visie op het aanstaande verbod. Hun visies lopen uiteen van een geïntegreerde aanpak naar volledig chemievrij. De gemene deler is: zet meer in op preventie in ontwerp, aanleg en beheer.

Chris van Dijk – Wageningen UR-PRI

'Neem duurzaamheid als uitgangspunt'

„Als de politiek beslist dan behoort gebruik van chemie op verhardingen straks tot het verleden. De vraag is echter of het verbod de beste oplossing is als je kijkt naar milieubelasting, kosten en veiligheidsrisico's voor de mens”, zegt Chris van Dijk, onderzoeker Wageningen UR, Plant Research International. Wat hij betreft is dat de discussie omtrent glyfosaat gedomineerd wordt door politieke en emotionele overtuigingen. „Wij willen graag een inhoudelijke discussie voeren, gebaseerd op feiten die zijn gestaafd in wetenschappelijk onderzoek, maar daar is weinig ruimte voor. Het is een discussie geworden tussen gelovigen en niet-gelovigen, waarbij te fragmentarisch naar het probleem wordt gekeken en te weinig naar het totaalplaatje.”

De focus ligt nu te eenzijdig op de waterkwaliteit, meent Van Dijk, waarbij

de onderzoeker het belang hiervan niet onderschat. „De norm van glyfosaat in het oppervlaktewater wordt incidenteel overschreden en een verbod op het gebruik op verhardingen draagt zeker bij aan de vermindering, maar daarmee is het probleem niet opgelost. De overschrijdingen zijn ook een gevolg van het gebruik van glyfosaat in de landbouw en in het buitenland. Via de Rijn en Maas stroomt het Nederland binnen.” Dat mag volgens Van Dijk echter geen excuus zijn om niets te doen. Hij vindt dat alles er op gericht moet zijn om afspoeling naar het oppervlaktewater te voorkomen. Wel plaatst hij de kanttekening dat de normoverschrijdingen alleen in de grote rivieren voorkomen, dus waarom zou je een geheel verbod voor Nederland instellen als het probleem in grote delen van het land niet speelt?

Groter negatief effect

Hoewel het verbod winst betekent voor de kwaliteit van het oppervlaktewater zijn lucht, klimaat en burger niet beter af. „Uit levenscyclusanalyses van verschillende bestrijdingsmethoden blijkt dat niet-chemische bestrijding, gerelateerd aan een bepaalde effectiviteit van de methode, een groter negatief milieueffect heeft door het gebruik van fossiele brandstoffen dan glyfosaat. Chemie werkt effectief, is relatief goedkoop én scoort milieutechnisch beter dan de andere technieken.” Op dit onderzoek van IVAM (onderdeel van Universiteit van Amsterdam), in samenwerking met Wageningen UR, kwam veel kritiek. Inmiddels bekrachtigd door onderzoek uit België en Frankrijk de Nederlandse

resultaten (zie pagina 11).

De ontwikkelingen in de alternatieve methoden staan echter niet stil, waardoor de technieken minder CO₂ en fijnstof uitstoten. Volgens Van Dijk is het dan toch nog de vraag of het milieuvriendelijker is. „Ik zie dat er zonnecollectoren gebruikt worden voor de heetwatertechniek, maar ook dat de karretjes meerdere keren heen en weer rijden. Daarbij staan we nog wel voor het recyclingsvraagstuk van de zonnecollectoren. Wat wij als onderzoekers zo belangrijk vinden is dat er gekeken wordt naar het totaal aan effecten.”

Volgens Van Dijk had duurzaamheid het uitgangspunt moeten zijn in de besluitvorming. „En als je daar vanuit gaat dan is een geïntegreerde aanpak de best mogelijke oplossing. In deze aanpak is ruimte voor preventie en toepassing van wisselende methoden als branden, borstelen en heetwatertechniek maar ook voor chemie. De DOB-methode is zo'n geïntegreerde techniek, zeker na verdere aanscherping van de richtlijnen door de nieuwe EU-richtlijn in 2013 voor plaatsen waar kwetsbare groepen komen en grondwaterbeschermingsgebieden.”

„Je zou verder moeten gaan dan de certificering Brons in de Barometer Duurzaam Terreinbeheer. Sommige beheerders leunen daarbij nog te veel op chemie. Er zou meer ingezet kunnen worden op preventie – ontwerp, aanleg, materiaalgebruik en veegbeheer – en het verminderen van het verharde oppervlak in Nederland.” Maar voor elke methode geldt, is zijn overtuiging, dat je deze moet toetsen op duurzaamheid.

Joost Lommen – CLM

'Waarom chemie als chemievrij kan'

„Waarom chemie als het chemievrij kan?”, stelt adviseur Joost Lommen van kennis- en adviesbureau CLM in Culemborg. De schoonwatergemeente Eindhoven beheert haar verhardingen al sinds 1996 zonder gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen en naar volle tevredenheid.

Inmiddels zijn er in Brabant vijftien 'Schoon Water Gemeenten' die zonder chemie werken en één gemeente zit in de overgangsfase. CLM advies ondersteunt, adviseert en faciliteert de gemeenten in het project 'Schoon Water voor Brabant'. Hierin werken zij toe naar volledig chemievrij beheer van verharding, groen en sportvelden. Het doel van het project is de emissie van schadelijke bestrijdingsmiddelen naar het water te verminderen en elf kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden in de provincie te beschermen. Daarbij draagt de aanpak bij aan een schone Maas, een belangrijke oppervlaktewaterbron voor de drinkwatervoorziening. Behalve gemeenten bestaat de doelgroep uit agrariërs, bedrijven en inwoners. Provincie Noord-Brabant en drinkwaterbedrijf Brabant Water zijn de opdrachtgevers van het project. Verder

werken waterschappen, ZLTO, DLV-Plant en Stichting Duinboeren erin mee.

Oud geloof

„Het blijkt dat chemievrij onkruidbeheer prima kan op verharding en in het groen”, zegt Lommen. „De huidige uitdaging zit meer in de overstap naar chemievrijbeheer van sportvelden.” Dat het chemievrij werken duurder zou zijn, is oud geloof, vindt hij. De kosten van niet-chemisch beheer liggen nagenoeg op hetzelfde niveau als die van het chemisch beheer. De duur van de bestekperiode speelt daarin een rol, het beheer in voorgaande jaren, de kwaliteit van de verharding, de beschikbaarheid van de locaties en de afstemming van het veegbeheer op het onkruidbeheer.

CLM adviseert gemeenten om te werken met beeldbestekken, waarbij geen onnodige onderhoudsronden gebeuren terwijl de kwaliteit van de openbare ruimte op niveau blijft. Een integraalbestek is een nog betere optie omdat er daarbij afstemming is tussen vegen, maaien en onkruidverwijdering.

De gemeente kan de aannemer ook vrij laten in de keuze van de niet-chemische methode, branden, borstelen of de heetwatertechniek. Dan kan deze het werk goedkoper aanbieden omdat hij voor één methode kan kiezen en dezelfde machine voor meer aangenomen werken kan gebruiken. Chemievrije machines zijn inmiddels doorontwikkeld, verkrijgbaar in allerlei uitvoeringen en functioneren volgens Lommen uitstekend in de dagelijkse praktijk.

Overschatting

„Gemeenten hebben soms niet scherp hoeveel vierkante meters oppervlakte ze te beheren hebben en om welk type verharding het gaat”, ervaart Lommen. „De aannemer schat de netto oppervlakte

dan zelf in, wat regelmatig een overschatting betekent. Ook is het de vraag of zo veel verharding nodig is. Je kunt ook denken als de beheerder in Eindhoven: 'Een stoep met onkruid is één stoep te veel'.”

Dan is er nog veel winst te behalen in de toepassing van materialen. Eindhoven past al geruime tijd printbeton toe op verkeerselementen en plaatst kunststofmantels om lantaarnpalen. Daar hoeft je dus niet met de machine te komen.

De toepassing van alternatieve methoden leidt er niet toe dat gemeenten meer problemen hebben met bestrijding van onkruiden die zich via wortelstokken verspreiden. Dat is een kwestie van uitputten van de plant. Dat kan in principe net zo goed met chemie als chemievrij. Het vraagt in beide gevallen om een frequenter beheer, legt de adviseur uit.

Normoverschrijdingen

Lommen kent de resultaten van Levenscyclusanalyses van de mechanische bestrijdingsmethoden. CLM is echter van mening dat de uitstoot van CO₂ en fijnstof van het machinepark relatief weinig bijdraagt aan de verslechtering van de luchtkwaliteit in Nederland. De emissie van glyfosaat, en zijn metabool AMPA, brengt volgens het bureau relatief meer schade toe aan het oppervlakte- en drinkwater en de organismen die daar in leven. Lommen: „Daarbij zijn de overschrijdingen in het water niet in de studie van IVAM en PRI opgenomen. En het zijn nou net deze normoverschrijdingen waar het allemaal om draait.”

Uit metingen is volgens Lommen niet op te maken dat de DOB-methode zoden aan de dijk zet. „Nog steeds wordt glyfosaat gebruikt, behalve bij medaille Goud. DOB was in het verleden een goede tussenstap naar volledig chemievrij beheer. Inmiddels zijn er geen aanleidingen meer om te grijpen naar chemie.”